GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Joi'a si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajatóriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe $^1/_4$ 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu séu $2^1/_2$ galbini mon. sunatória.

Anulu XXXVIII.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 15. Brasiovu 7 Martiu 23 Februariu **1875.**

Brasiovu, in 6 Marte st. n. 1875.

Noulu ministeriu ungurescu, ai carui membri i publicaramu cu numele in numerulu precedentu, a trecutu deja prin tóte formele prescrise de constitutiune. Marti in 2 Marte noui ministri au depusu juramentulu inaintea Domnitoriului, ér' in diu'a urmatória se presentara corpuriloru legiuitórie, cu care ocasiune ministrulu presiedinte Wenkheim desfasiurá program'a, ce o publicamu mai la vale.

Astfeliu s'a constituitu in fine si alu siaselea ministeriu dela inaugurarea constitutionalismului maghiaru incóce, inse acestu ministeriu nu mai este efluxulu unei singure partite, ci elu este productulu unei fusiuni de partite cu tendintie eterogene, cari in falsulu loru patriotismu si-au sacrificatu principia si aspiratiuni politice numai cá se ajunga a gustá impreuna din dulcile fructe ale potestatii de statu. Astadi nu mai esiste partita deachiana, nice partita a centrului stangu, ca-ci ambe aceste done partite s'au contopitu intr'o singura partita guvernamentala cu numele „partita liberala maghiara."

Cu tóte aceste inse se nu créda cineva, ca in parlamentulu ungurescu nu va mai fi pre viitoriu nice o opositiune. Din contra fractiunile opositionali s'au inmultitu. Baronulu Sennyey, capulu conservativiloru, Lónyay si alti matadori, cari pana acum se tienura de partit'a lui Deák, au dechiaratu pre facia, ca rupu orce legaturi cu partit'a de care s'au tienutu, si pre venitoriu au se fia considerati cá opponenti ai noului guvernd. De aici vedemu, ca Sennyey, care pana acum a amblatu totu cu milti'a in sacu, acum a pasitu pre facia si a desfasiuratu drapelulu conservatismului, si carui aderinti, desi inca pucini la numeru, suntu totusi tari prin mediulócele materiali de cari dispunu, ca-ci ultramontanismulu inca merge mana in mana cu conservatismulu.

Acésta este nou'a constelatiune politica, creata prin metamorfósea ce s'a seversitu in tempulu din urma. Dér' óre acest'a se fia si marele evenimentu, ce se prognostic'á cu cateva luni mai nainte? Noi suntemu de parerea, ca evenimentulu ce se asteptá, are se urmeze dupa schimbarea ce s'a efeptuitu. De s'ar' fusiová cate partite si fractiuni unguresci tóte, calamitatea financiaria, prin acestu simplu faptu nu se va poté indreptá, ca-ci nu ungurii suntu cei ce formézа maioritatea poporatiunii din tierile ce gemu sub egemoni'a loru. Pana candu si voru persiste a dispune de noi si de ale nóstre, fora consemtiementulu si concursulu nostru, pana atunci nice se nu astepte o indreptare spre mai bine.

Asteptandu, cá dilele prossime se mai cristalliseze nou'a situatiune, care pana acum nu este inca destulu de marcata si espressa, lasamu se urmeze aici si program'a, pre basea careia noulu cabinetu ungurescu crede ca va poté fericí tidr'a si popórale.

Program'a noului ministeriu ungurecu, propusa de catra br. Wenkheim si Coloman Tisza in cointielegere in conferinti'a de fusiune a partitei deakiane si tiszaiane tienuta in 1-a Martie e urmatóri'a:

„In sustienerea economiei de statu restaurarea ordinei si intre marginile ordinei sustatórie midiulocirea de economisarea possibila fora periclitarea sustárii statului maghiaru.

Reforma in administratiunea publica, legislatiune si justitia si acésta asiediandu armoni'a gubernarei statu in centru catu si in ramurile lui.

Procedur'a disciplinaria si processuala mai efitina si mai buna.

Imbunatatirea sistemului cailoru ferate prin sistemisarea contragerii cailoru ferate mai mici —, prin deslegarea cestiunei tarifei si scaderea possibile a sarcinei garantiei cailoru ferate.

Ordonarea negotiului lucrariloru publice si economisarea ce se póte midiulocí prin acesta.

Possibil'a graduare a venitelor statului — fora a mari darile —, cu deosebire prin stavilirea insielatorieloru si a dauneloru statului.

Caile ferate, baile, lucratoriele de feru si fabricate se se dè in parte in arenda si se se administreze padurile mai cu scopu spre redicarea venitelor statului.

Restabilirea cassei domesticale a jurisdictiuniloru, care e prim'a recerentia a autonomiei despre o parte, ér' despre alta va aduce cu sene economisarea.

Folosirea favoriloru conventiunii de vama si comerciu spre binele statului, si pana candu se va face revisiunea, ce trebue pregatita.

Cestiunea bancei trebue fora amanare pornita si resolvita, la cea ce nime nu póte trage la indoiéla dreptulu natiunei neconditionatu.

Cu deosebire din privinti'a imprumutului de 153 millióne, dér' si de altmintrenea, pregatirea vinderii bunuriloru séu domeniaioru statului.

Regimulu nou va crutiá pe contribuenti; dér' déca tóte aceste economisari si incordari n'ar' fi desjunsu spre ordinarea deplina a financieloru statului, atunci da, se va provocá guberniulu la sacrificiale natiunei. —

Aceste suntu cestiunile cele mai ardietórie, dér' mai suntu inca si altele atatu in giurulu legislatiunei catu si alu justitiei si administratiunei, a caroru resolvire depinde dela mai bun'a stare a finantieloru tierii si dela tempulu, candu se voru face alte legi."

Precum se vede, schimbarea guvernului in Budapest'a va produce si in Vien'a schimbare de guvernu. Scirile mai recente spunu, cumca intregu cabinetulu lui Auersperg are se urmeze lui Banhans, pe care Ofenheim l'a tramisu la voiagiu in Itali'a. Koller, actualulu ministru de resbellu va fi apoi insarcinatu cu formarea noului cabinetu. Se intielege de sine, ca unu ministeriu, in fruntea caruia sta unu militariu, n'are se fia decatu unu representante alu militarismului, care se pricepe mai multu si mai bine la poruncéla, decatu la forme constitutionali si parlamentari. Aceste nu prea suntu semne bune pentru er'a constitutionala. Lovirile de statu si introducere unoru noue forme de guvernare se facu de regula cu ajutoriulu militarismului.

Lupt'a nemtiloru cu Papa devine totu mai acuta. In 5 Fauru a. c. pap'a a tramisu o enciclica catra episcopii catolici din Germani'a prin carea i provoca séu indémna a nu se supune noueloru legi bescricesci create de parlamentulu germana si mai vertosu a nu recunósce legea despre introducerea cununiei civili. Contra acestei enciclice mai multi deputati catolici din parlamentulu germanu s'au sufulcatu la unu protestu, in care dicu, ca legile aduse de corpurile legiuitorie ale Germaniei nu nimicescu constitutionea besericei, prin urmare dinsii nu recunoscu dreptulu papii, de a dechiará de nulle acele legi. Ei protestéza solemnu contra tendintieloru papali, de a periclitá auctoritatea, constitutiunea si esistinti'a statului si spéra, ca toti patriotii catholici se voru alaturá la acestu protestu.

Marea Britania si Russi'a se intalnescu cá dusmane de interesse si in Persi'a, unde Angli'a e amenintiata prin intrigele si amesteculu Russiei a fi scurtata in tragerea folóseloru sale planuite. De aici urmá, ca Angli'a respinse invitarea Russiei de a luá parte la congressulu din Petruburg, cá continuare a celui din Brucsela, dér' si contele Schuwalof, solulu Russiei acreditatu lenga curtea din Angli'a, cu tóte, ca abia se afla in London de vro 6 luni, a pasitu a-si luá diu'a buna din Angli'a. Preste acésta Russi'a se intelnesce si in caus'a Turciei si a orientului preste totu cu interessele Angliei. Prin canalulu de Suez osmani'a s'a apropiatu de Indii si exploatéza multu din planuitele interesse anglice; ma Angli'a se teme si de pericululu, ca fanatismulu mahomedanu a 80 millióne de locuitori prin territoriulu asiaticu dominatu de Angli'a se póte exploatá in pericululu ei si aici prin vecinii dusmani russi, cari ei turbura ap'a prin sumutiarea mohamedanismului asupra Angliei. Acum venindu la ordine planurile cestiunei orientali, interessele Russiei cu ale Angliei stau in celu mai aprigu contrastu, din care voru essi nesce combinatiuni de alliantie neprevediute. —

Ungurii si sasii.

Diariulu „Kelet" din Clusiu se vede a fi tare catranitu contra domniloru sasi, deórace in numerulu seu dela 2 Marte a. c. -si vérsa cu gura plina tóta urgi'a contra loru. Este interessantu, candu fratii de cruce ajungu a se certá intre sene, ca-ci atunci -si arunca unii altor'a in facia chiaru acele lucruri, cari pana atunci sustienura relatiunile de reciproca amicitia si fratietate nenaturala. Unu micu exemplu in asta privintia ne ofere si urmatóriele lamentatiuni ale lui „Kelet":

„Din di in di — dice numitulu diariu — ni se da totu mai buna ocasiune de a meditá, ca óre chiamarea sasiloru aici fostu-a si este ea in folosulu, séu in detrimentulu patriei nóstre? Acésta dispusetiune a regelui Geza II si-a manifestatu dejá fructele sale. Si nu odata amu pusu si acea intrebare, ca óre candu voru incetá acesti domni de a-si mai frecá limb'a cea de sierpe cu cuvinte, ce le scotu din magazinulu negru alu relei vointie si alu galbinei invidie. Ei nu suntu multiamiti, ca cavalerésc'a natiune maghiara li-a datu pana si adapostu tocmai, candu ajunsesera la sapa de lemnu; nu suntu multiumiti, ca regii maghiari i-a provediutu cu privilegia si totu-feliulu de prerogative, li-a datu spre locuintia locurile cele mai fructifere ale tierei si nici-odata nu li s'a cerutu se-si renege nationalitatea: ci ei ar' dorí acum, cá maghiarismulu se dè ascultare cuvinteloru loru si se lucre dupa intieleptiulu loru svatu.

Istori'a aréta in de ajunsu, ca ce feliu de iubire si devotamentu au manifestatu fratii sasii facia de patri'a nóstra comuna; apoi chiaru si atitu-

dinea actuale a loru, vorbele diarieloru loru ni aréta pana la evidentia, ca ei tienu Ungari'a de o parte intregitória a Germaniei. O asemene portare nu póte remané nicairi impunita, la noi inse ea este chiaru gugulita. Aci se plangu, ca limb'a maghiara este singura indreptatita in affacerile administratiunii publice, aci éra se indignéza, ca noi cesti din Ungari'a nu ne germanisamu. Intru adeveru ei ar' trebui se se rusineze a-si luá refugiulu la asemeni absurditati si apoi ér' ei se sustiena necontenitu, ca numai pretensiunile loru suntu indreptatite."

Suntu cam pucinu profunde, si prin urmare pucinu grave aceste espectoratiuni ungaresci, inse cu tóte aceste destulu de caracteristice, spre a demarcá gradulu de intimitate si sinceritate intre duoi vechi amici, cari asta-di stau se-si scóta ochii, pentruca unulu nu face si celuialaltu parte din darurile suprematiei, precum ei facea in vechime, candu amenduoi se impartiea pre pelea si averea unui alu treilea, a romanului. —

Sub titlulu: „Serbarea din Bucovin'a indreptata contra romaniloru," publicara „Convorbirile literarie" si dupa ele „Curieriulu de Iassi," fói'a publicatiuniloru officiali ale curtii apellative, urmatoriulu articulu catu se póte de marcatu si seriosu:

„De catu-va tempu ne venise din Bucovin'a sub forma de svonu publicu o scire trista si umilitóre pentru romani. S'audiá ca Bucovin'a voiesce se amintésca prin o serbare populara a sut'a aniversaria a deslipirii sale de Moldov'a. Pe aici se credea, ca aceste vuete desiantiate ar' avea vre-unu temeiu, candu unu articulu din „Neue Freie Presse" din Vien'a, precum si o declaratiune facuta de ministrulu cultelor si instructiunii publice alu Austriei in senatulu imperatescu, ca in anulu curentu se va infiintiá o universitate in Cernautiu, au confirmatu pe deplinu acésta scire. Pe catu aflamu, initiativ'a acestei serbari a fostu luata de consiliulu comunalu din Cernautiu, care se dice, ca in maioritate se compune din israeliti. Acestu consiliu ar' fi facutu, in modu officiosu, intrebare guvernului centralu, déca o asemene serbare nu i-ar' desplacea, si guvernulu ar' fi datu a intielege, ca serbarea proiectata nu numai ca nu i-ar' fi displacuta, dér' ca ar' dorí inca s'o vada illustrata prin ridicarea unei statue a „Austriei" in Cernautiu, si ca dreptu resplata va dará Bucovinei si o universitate. „Neue fr. Presse" dice, ca ideea acestei scoli inalte este fórte fericita, de vreme ce ea va desavirsí germanisarea Bucovinei si, aprópe fiindu de hotarulu Romaniei, va aruncá radie civilisatóre (adeca germanisatórie) si asupra nóstra.

Am fi fostu in dreptu a sperá, ca unu statu ca Austri'a se va feri se ne umilésca, déca nu de dragostea nóstra, celu pucinu pentru prestigiulu ei propriu. In adeveru, siede óre bine unei imperatii asiá de mari si poternice se serbeze rapirea a cinci tienuturi dela o tiéra mica si slaba cum erá Moldov'a la 1775 *) si cum este asta-di inca Romani'a unita, facia cu Austri'a? Déca cei mari suntu adese-ori nedrepti si se imbogatiescu pe sam'a celoru mici, celu pucinu indeobste ei au atat'a generositate, in catu nu se falesca de puterea loru si de actele nedrepte si silnice cu care lovescu pe cei slabi. Poternic'a imperatie a Austriei se nu aiba macaru atate simtiri generóse?

Dér' afara de acést'a, cea anteiu si mai firésca intrebare ce ne se infatiosiaza este de a scí: care este obiectulu serbarii din Bucovin'a; ce-si propune Austri'a se eternisieze prin monumente? — Vré se serbeze o biruintia cu arm'a in mana? Neaparatu ca nu, ca-ci nu potera resboiului a smulsu Bucovin'a din trupulu Moldovei. — Vré se serbeze

*) Se serbeza aniversari'a anexarii la 1875 si nu la 1877, candu se implinesce unu seculu, fiinduca Austriacii socotescu anexarea din momentulu ocuparii Bucovinei cu trupele loru, si nu din momentulu inchiarei tractatului.

viclesiugurile diplomatiloru nemti, cari au ishbitu a insielá pe cei turci ce tratau cu ei, fara scirea si invoirea Moldovei? Nici acést'a n'o potemu crede, ca-ci in onórea unoru asemene acte nici unu poporu din lume nu a ridicatu statuie pana asta-di. Monumentele se ridica fapteloru mari si neperitóre, isbandite prin jertfe si sange, ér' nu vicleniei si nedreptatii. Este dreptu, ca si popóra insemnate potu, cá si ómenii cei mari, se se alunece cate o-data in cursulu istoriei loru, la fapte mici si urite, dér' celu pucinu nu se lauda cu densele, ci le ascundu in tacere.

Ce dér' serbéza Austri'a in 1875? — Socotinti'a nóstra este, ca acestu statu insemnatu s'a facutu fara voie cumplice resbunarii evreesci contra romaniloru. Superati, ca romanii le refusa cu persistentia óre care drepturi ce nu incetéza a cere, evreii, dupa tóta larm'a ce au facutu contra nóstra prin mai tóte parlamentele Europei, pe langa cele mai multe guverne si prin tóta press'a de care dispunu, s'au otaritu se ne dé o palma simtitóre — celu pucinu indirectu, lovindu-ne in demnitatea nóstra nationala. Prin serbarea ce au inchipuitu voru se ne descopere fericirea Bucovinei dupa scaparea ei de sub dominarea barbariloru romani, cu alte cuvinte fericirea tierei unde ei au tóte drepturile, facia cu tiér'a nóstra unde nu le au.

Liberi suntu se ne insulteze sub scutulu poternicei imperatii ce-i protegiesce, déca inse sperédia, ca prin acést'a voru dobandí simpatiile nóstre, calea este reu nimerita.

Ceea ce ne mangaie intru catu-va de acésta umilire este vestea ce ne vine, ca romanii din Bucovin'a se abtienu cu totii dela acésta serbare. Proprietarii nobili, tieranii, pucin'a burgesime romana ce este, chiaru functionarii imperatesci si chiaru preotii se tienu de-oparte; pana astadi celu pucinu nici unu nume de romanu ce ar' serbá trunchiarea vechii patrie nu au sjunsu pana la noi. De ar' avea si rusnecii mintea de a intielege, ca universitatea germanisatóre este indreptata totu atatu de multu contra loru, cá si contra nóstra, ar' remané numai israelitii (ca-ci germani adeverati se gasescu pucini in Bucovin'a) si serbarea loru ar' fi mai pucinu durerósa pentru noi.

Ce ne remane nóue de facutu? Déca suntemu in trist'a positie de a nu ne poté manifestá indignarea, potemu celu pucinu se ne amintimu aniversari'a perderii nóstre prin o serbare pacinica si funebra. Si e de bine unei familii se mérga la mormentulu unui membru ce a pierdutu si se verse o lacrima la aniversarea mortii sale, siede bine si unui poporu se-si amintésca o epoca durerósa cu gele si resignare. Am cetitu cu multiamire, ca primarulu de Iassi voiesce se puie in lucrare unu votu alu consiliului comunalu datu de multa vreme si remasu neexecutatu, dupa care trebuea se se gasésca, loculu unde se afla Conaculu turcesca in care a fostu ucisu Domnulu Moldovei Grigorie Ghic'a Voe-Vodu, si se se ridice unu monumentu in memori'a acestui Domnu iubitoriu de tiéra. — Déca midiulócele Comunei nu ar' ajunge pentru ridicarea acestei pietre comemorative, cetatienii se contribuésca. In momentulu in care se va inaltiá in Cernautiu statu'a „Austriei," noi in Iassi se descoperimu piét'a lui Grigorie-Voda, chiaru pe loculu unde a cadiutu sub cutitele ucigasiloru, pentru patriotic'a sa impotrivire contra sfasiarii patriei nóstre; déca in Cernautiu voru resuná cuvinte pompóse si declamari in laud'a lumei civilisatóre, noi in Iassi se ne multiamimu cu unu cuventu funebru, rostitu incetu in memori'a neuitatului si nenorocitului nostru Domnu, si déca voru cantá cum-va in nóu'a splendida metropolie a Bucovinei unu Te-deum de gloria, noi in vechi'a si modest'a metropolie a Moldavei si Sucevei se facemu o rogatiune de gele cá se ne amintimu acelu faptu durerosu.

In acestu chipu ne vomu reimbarbatá pe noi insi-ne, si romanii din tóte provinciile voru vedea, ca nu suntemu nepasatori nici catra barbatii ce au bine meritatu de patria, nici catra trecutulu nostru."

Fonduri comune.

In starea, in care suntemu, trebue se privimu fondurile comune cá unu ce de mare insemnatate pentru viati'a nóstra nationale, cu dorere inse vedemu contrariulu: — asia fondulu Associatiunei L. R. Aradane pentru cultur'a poporului romanu sub o administratiune, dupa efectu judecandu, cam sinistra, ca-ce dupa o durata de 10 ani, in locu se se intaresca, a disparutu, si acuma óre incuisitiunea denumita ce resultatu va produce? — Altulu, sub numele „Fonduri comune romanilora ort. din diecesele Aradana & Caransebesiana" se administrá de una episcopia propria aici in Aradu, dupa unu „proiectu de regulamentu, interimale, primitu de sinódele eparchiale respective, se afla in statiolu quo déra — pana candu? — nu se sci, de órace in unii s'au ivitu pofi'a de a-lu impartí intre este 2 diecese si a defige permanentu loialitatea administratiunei, unde lipsesce capulu diecesanu, si aceste, considerandu si cuprinsulu proiectului de regulamentu pentru imprumutatori — fora causa — cu totulu onerosu, sternescu téma, ca acele fonduri anca se voru ruiná.

Fondurile aceste comune, dupace romanii ort. din Ungari'a si Banatu, in privinti'a administratiunei bescericesci s'au despartitu de serbi, ni s'au datu cá parte competenta din fondulu nationalu inalienabilu comunu, administratu panaci in Carlovitiu. — Deci, avendu catar'a cunoscintia despre originea fondului comunu cu serbii *), si observandu nisiinti'a de a se impartí partea nóstra intre 2 eparchie, am recerutu 2 foi nationali pentru publicarea unui art. in asta privintia tramisu, dér' pana adi nu a vedutu lumin'a, nu scimu din ce causa, ca-ce déca art. pomenitu e dóra contrariu opiniuniloru celoru dela Redactiune, acésta póte se -si faca observrarile sale sub nota, séu si in art. separatu cu atatu mai vertosu, cá asia intr'unu obiectu atatu de momentosu se se póta formá opiniunea publica, care se se privésca de directiva in affaceri atingatórie de fonduri romane.

Originea fondului comunu nationalu inalienabilu, din care ni s'a stradatu partea nóstra.

Dupace metropoli'a rom. din Sibiiu subleváta s'a redusu la simpla eparchia, si au remasu isolate, dér' si independenta dela Carlovitiu, ér' eparchi'a bihoréna — scadiuta prin trecerea unei parti la beseric'a apusóna, — s'au incopciatu catra cea Aradana, acésta d'impreuna cu cea temesiana au devenitu sufragane ale metropoliei serbesci din Carlovitiu, care apoi, vediendu dóra seraci'a partiloru mai vertosu bihorene, póte si cu scopu de auragere, a cerutu, si cu ajutoriulu cancellariei Illirice r. a midiulocitu incuvintiarea unui fondu comunu nealienateru, din care bescericele si scólele mai serace se se ajute, ér' midiulócele, — afara de caducitatile episcopiloru — 2 tasuri in beserici, oferte benevole dela cleru si poporu individualu, si preste acesta obligamentu anuariu dela comune, cá se vina apoi mai tardiu pentru invetiatori nepotentiosi unu adausu proportionatu, dupa salariale invetiatoresci.

Ajutorarea din fondulu acesta nu a fostu restrinsa la sum'a incursa din cutare locu, ci numai la lips'a si poterea fondului totalu.

Fondulu acesta sub administratiunea din Carlovitiu crescuse la millióne, déra din consideratiune, ca capitalulu mai mare mai bine prospera, celu micu usioru dispare, si ca ajutoriulu mai potrivita se implinesce din totalulu fondurilora eparchieloru serbesci, care cá mai avute, negresitu mai multu au si contribuitu, totu-si nu li-a venitu a mente impartirea, candu eparchiele r. — abea catera pucine numai sute de mii — doresc impartire, din care ar' provení ruin'a totala a capitalului.

Dreptulu eparchieloru rom. la fondulu comunu.

Ofertele si contributiunile la infiintiarea fondului nu s'au facutu pe langa vr'unu dreptu reservatu séu pentru individii contribuitori, séu pentru corporatiuni, persóne morale, diecese, ci s'au facutu pentru totalitatea bescricloru si scóleloru, si cu scopu de a se ajutá cele scapatate din totalitatea fondului, prin urmare consecinti'a naturala e, ca

*) Cam pe la a. 1807/9 am vedutu, ca poporulu adunatu in beseric'a comunei S. a oferitu — individualu — bucate. Conscrierea ofertelora acestora dóra se afla in Carlovitiu; am vedutu si una cuitantia a protop. din S. data mosiului meu despre ofertulu pe sém'a fondului din Carlovitiu.

Coresp.

precum fondulu dela inceputu a fostu nealienaveru, nedivisiveru, — acela a constituitu una proprietate comulata, simultanea a clerului si a poporului ort. dela care s'au adunatu, si anume a besericeloru si scóleloru pentru a carora folosu au contribuitu factorii, — la acela fondu singilativu nimene, dér' cumulativu toti ort. la olalta, au avutu si au dreptulu de proprietate impreuna; e consecentia, ca déca fondulu nationalu a fostu si este nealienaveru, nedivisiveru, partea din acela data nou, ad. fondurile comune, nici in drepta nici in scopu nu s'au potutu schimbá: — deci si in casu, candu tóte diecesele s'ar' invoí, fondurile comune totu nu se potu alterá.

Diecesele au numai datorintia a se ingrigí de administratiune buna, si de implinirea scopului fonduriloru C., ca ce partea din fondulu nationalu intregu dupá despartirea erarchica s'au datu romaniloru ort. in comuniune, adeca besericeloru si scóleloru din diecesele Aradu si Caransebesiu, ce se demustra si prin numirea conservata „Fonduri comune."

Argumentulu acela, care se folosesce pentru despartire, ca adeca diecesea avendu epitropia, acésta ar' administrá si partea din f. c. obvenita, e fórte slabu, ca ce crescundu sum'a administranda, inmultiendui-se si lucrulu, i s'ar' redicá cautiunea si salariulu, si adausele aceste ar' reveni mai onerése.

Afara de cele premise in favórea uniunei f. c. prin impartire s'ar' nasce incurcature neprecalculevere, ca-ce

Unde se pretende dreptulu de impartire, acolo e dreptu de proprietate, care diecesele nu-lu au; ci-lu are numai universalitatea clerului si a poporului, si anume a besericeloru si scóleloru, fora a caroru espressa plenipotentia nici representantii sinodali séu congressuali nu potu decide validu intrebatiunea impartirei. — Acum avemu 2 eparchie, intre care de fapta s'ar' poté impartí, dér' déca se voru mai incuviintiá, acele cum voru fi representate? — Partea loru competenta unde, cum va fi assecurata? Déca una diecesa tóta, séu in parte s'ar' intórce la metropoli'a serbésca (?) séu ar' trece la o alta bererica, ce s'ar' templá cu partea obvenita acelei diecese, care e proprietatea besericeloru si scóleloru ort. romane? aceste beserice si scóle rom. ort. cum si-ar' poté validá dreptulu de proprietate? — Multi au contribuitu la fondulu nationalu, cari adi, séu dóra nepotii, stranepotii loru nici suntu ort. dóra nici romani, acuma, dupa ce prin impartire s'ar' recunósce dreptu de proprietate individuala séu si partiala, acei nepoti, stranepoti nu-si voru repretinde partea contribuita de antecessorí, si déca si-voru repretinde, unde e poterea aparatória, care numai pe langa uniunea f. com. o potemu sperá si o potemu aflá?

Credentí'a mea firma e, ca déca giurstarile fonduriloru comune attinse si in art. meu tramissu spre publicare la 2 foi nationale, s'ar' fi luatu in privintia in sinodulu metr. ultimu, implicitu nu s'ar' fi recunoscutu dreptulu de impartire alu eparchieloru, candu aceste intr'o comissiune mixta si-ar' unificá voturile.

Intrebatiunea fonduriloru c. in intregitatea sa conservande mai nainte de tóte trebue se se decida, apoi se se reguleze corporatiunea administratória si instructiunea, conformu careia se procéda, ca-ce acele, cum suntu astadi, nu promitu viatia secura. Deci in privinti'a acestora, dupa a mea opiniune individuala, aceste principia suntu de a se statorí:

Indivisiveritatea fonduriloru c.;

Corporatiune administratória subordinata sinódeloru e. sub directa inspectiune obligata a episcopului localu, dreptulu de a visitá cass'a, conservandu-se pentru toti episcopii actuali;

Assecurarea petitoriloru de imprumutu contra abusuriloru si spesseloru necessarie.

In corporatiunea administratória, in catu acésta va fi separata de episcopi'a diecesana, nici membru consistoriului, nici alu sinodului nu cuprindu locu.

I. Arcossi.

Cincu-mare, in Fauru 1875.

Motto: „Sunm cuique, dupa notiunile sasesci aplicatu."

Sinodulu nostru parochiale tienutu in 16 Novembre 1872 sub presidentí'a p. adm. ppescu Grigoriu Maieru la propunerea comitetului parochiale, au primitu de alu seu conclusu urmatórea petitiune catra Universitatea fundului regiu, pre carea o reproducemu ací din cuventu in cuventu din motivele ulteriori:

„Inclita Universitate! Illustre domnule Presiedinte!

„Chiamarea inclitei Universitati, se vede in acte, ca a fostu si este specialmente promovérea culturei prin dotarea institutelóru invetiamentali din fondulu regiu.

„De-si vedemu, ca prin donatiunea inclitei universitati din anulu 1850 Nr. univ. 1280, cele 50 de mii fl. date pre anu din averea fondului reg., la a carei'a adunare fara nici o dubietate multu au contribuitu si contribuescu si romanii din fondulu regiu, cari dupa Andreanum, au fostu cu conlocuitorii nostri fratii sasi „unus populus", — specialmente s'a datu numai pentru mantinerea in cultura a fratiloru sasi, in a caroru scoli inse mai ne erá nóue intredisa cercetarea prelegeriloru, totusi vedemu ca inclit'a universitate, condusa fiindu de principiulu egalitatei, dreptatei si ecuitatei, au ordinatu si ordinéza pre acestu teritoriu si dotarea preotimei romane prin segregarea asiá numitei portiuni canonice din pamenturi comunali, ceea ce in parte s'a efeptuitu spre multiamirea preotimei nóstre cei serace.

„Mai multu vedemu, ca inclit'a universitate, au facutu o donatiune insemnata atatu pentru gimnasiulu nostru confes. din Brasiovu catu si pentru colegiulu ung. din Orasti'a. — Prin acésta fapta generósa incl. univ. au recunoscutu „proprio motu" egalitatea de dreptu intre romanii, ungurii si sasii din fondulu regiu, precum si indreptatirea egala la averea comuna de seculi adunata si cu puterile nóstre concurentiali.

„Premitiendu aceste adeveruri, ne intórcemu umilitu subscrisulu sinodu paroch. bis., la caus'a nóstra speciala, pre carea voimu a o desveli incl. univ. si in fine a ne rugá si noi pentru pucina medicina spre vindecarea morbului nostru.

„Opidulu Cincu-mare este intr'unu numeru fórte insemnatu locuitu si de romani gr. or. cari cu ajutoriulu inteligintiei loru si a fratiloru sasi au aredicatu unu edificiu fórte acomodatu de scóla, unde pana acum dóuéza doi invetiatori in dóue despartiementu, pre cari ii dotamu parte din medilócele proprii, parte din cas'a comunale.

„Atatu sinodulu nostru paroch. catu si inspectoratulu scolariu distr., au vediutu lips'a de unu alu treilea invetiatoriu, ca-ci altmintrea, in scói'a nóstra confes., nu se póte face progressulu celu doritu, cu atat'a mai multu, intentiunea mai marilor nostri tientédia intr'acolo, ca in Cincu-mare are se se faca o scóla normala centrala.

Puterile nóstre concurentiali suntu inse atatu prin inficosiatulu focu din anulu 1869 catu si in urm'a cestoru doi ani trecuti neroditori, atatu de subtiate si esaurite, catu nici decumu de presente nu se mai potu intinde cu efectu in indigitat'a directiune si din acésta causa cutediamu a implorá ajutoriulu incl. univ., carea petrunsa fiindu si pana acum despre necessitatea promorerei culturei in fundulu regiu, au votatu sub Nr. univ. 1280 ex 1850 pentru scói'a ev. si tenerii scolari ev. (séu studentii ev.) din Cincu-mare o dotatiune anuala de 2700 fl., m. c. si mai decurendu alta dotatiune pentru scói'a industriala de 800 fl. si unu stipendiu pentru unu studentu ev. la scói'a agraria in Mediasiu in suma anuala de 120 fl. v. a. — Acestea si alte fapte generóse in interesulu culturei poporului din fundulu regiu, merita a fi scrise cu litere de aure pre paginele istoriei.

Noi romanii, cari suntemu in acestu scaunu mai egali la numeru cu fratii sasi, din pricin'a tempuriloru vitrege nu ne-amu bucuratu de atari medilóce binefacatórie.

Dupa datele statistice scóse din matriculele oficiali parochiali in Cincu-mare suntu copii obligati la scóla:

a) sasesci	. . .	340
b) romani greco-orientali	.	465
	Sum'a	465

Copii romanesci gr. or. obligati de scóla suntu asiá dara mai multi cá a trei'a parte vis-a-vis cu cei sasesci.

In proportiunea acést'a pre basea egalitatei de dreptu si pre basea art. de lege LIII din 1868 § 23 se cuvine a fi si scói'a nóstra greco-orientala din Cincu-mare impartasita cu unu ajutoriu proportiunatu din comun'a avere a fundului regiu si anume cu a trei'a parte din 2700 fl. m. c. anume cu sum'a de 900 fl. m. c. pre anu.

Cu umilintia si plecatiune ne rogamu: Cá inclit'a universitate a fundului regiu, sa binevoiésca a infiintiá si pentru scói'a nóstra greco-or. Cincumare ó dotatiune anuala in sum'a cea drépta de 900 fl. m. c.

Din siedinti'a sinodului paroch. gr. or. tienuta in 15 Novembre 1872.

Grigoriu Maieru, m. p.
adm. prot. cá presied.
Moise Branisce, m. p.
not. sinod. paroch.

Acésta petitiune publicandu-se si in diuariulu nostru „Telegrafulu Romanu" nr. 96 din 30 Novembre 1872, fu inaintata la inclit'a universitate, de unde amu primitu cu datulu 19 Decembre 1872 nr. 1347 univ. o resolutiune negativa.

Contr'a acestei resolutiuni negative sinodulu paroch. din motive relevanti, a insinuatu recursu la inaltulu ministeriu de culte si instructiune publica prin marituln comitiatu, care din urma n'au voitu a substerne recursulu la locurile mai inalte, ci lu au respinsu a limine comitiali cu acelú indreptariu ca contr'a decisiuniloru universitatiei „apellatio non datur."

Si contr'a acestui resolutiuni sinodulu paroch. au insinuatu recursu pre care, la demandarea Ven. Consist. archidiecesanu, l'au instruatu sinodulu paroch. amesuratu indigitariloru din resolutiunea Universitatiei din 19 Decembre 1872 nr. 1347/univer. si asia fu substernutu la locurile mai inalte.

In urm'a acestui recursu inaltulu ministeriu de culte si instructiune publica cu inaltulu seu emisu din 13 Novembre 1874 nr. 23 272 au recercatu pre illustrulu comite alu fondului regiu, cá acel'a sa substérna intre altele si instrumentulu de donatiunea de 50 mii fl. cari pre totu anulu se dau din averea comuna a fondului regiu pentru scólele si studiosii sasesci din fondulu regiu. —

Predandu-se acestu inaltu emisu unei comisiuni, se puse elaboratulu comissiunei in siedinti'a din 8 Decembre a. tr. la ordinea dilei. — Comisiunea propuse o representatiune catra inaltulu ministeriu care se si primí de Universitate. — Contr'a acestei representatiuni, deputatii romanii si magiari au presentatu urmatoriulu votu separatu.

Cu ocasiunea pertractarii rescriptului guvernialu dela 13 Novembre a. c. nr. 23, 272, subscrisii au insinuatu votu separatu, pre care 'lu motivamu precum urméza:

„Maioritatea adunarei prin conclusulu seu luatu cu privire la rescriptulu mentionatu, de buna séma are de cugetu, a se subtrage a priorí de sub ori-ce influintia a guvernului asupr'a administrarei si intrebuintiarei averei natiunali precum si a averei celoru siepte judi, si anume ea cugeta a se subtrage sub acelu pretestu, ca numai universitatea, cá unicu proprietariu legitimu, are dreptulu de a dispune liberu si fara nici o restrictiune de averea din cestiune. Inse cumca acésta aplicatiune a faptului este greasita si nefundata pre lege, se vede apriatu atatu din natur'a lucrului, catu si din originea averei din cestiune, deórece precum asiá numit'a avere natiunale, asiá si averea celoru siepte judi, s'a creatu parte din donatiuni regesci pentru servitiele aduse pre altariulu patriei din partea tuturoru locuitoriloru din fundulu regiu; parte din contributiuni si repartitiuni facute asupr'a tuturoru locuitoriloru din fundulu regiu, fara distinctiune de natiunalitate ori confesiune.

„Dreptu aceea ambele specie de avere suntu proprietatea necontestabile, nu a universitatei sasesci, ci a celoru 11 resp. 8 municipie ale fundului regiu, precum chiaru universitatea natiunala au recunoscutu acést'a prin conclusulu seu dela 17 Maiu 1871 — si cá atare sub nici o conditiune, nu se póte consideré cá avere privata, ci cá avere comuna, care chiaru pentru acea si togmai in interesulu bine intielesu alu celoru indreptatiti a fostu supusa prin lege cercului de activitate alu guvernului.

„Acésta sfera de activitate legale, nu s'a restrinsu nici odata numai la dreptulu de suprema inspectiune din partea statului, ci in decursulu si pre basea acestui dreptu guvernulu de nenumerate

ori a adusu decisiuni meritórie in privinti'a aplicarei si intrebuintiarei averei din cestiune, si acést'a au facut'o guvernulu parte din initiativ'a sea propria, parte in urm'a controverseloru escate, ceea ce se constat'a nu numai prin punctele regulatórie I. 11 III. p. 1 se 2 dela an. 1804 ci si prin nenumerate casuri concrete.

„Asiá de esemplu intre altele:

„I. Prin rescriptulu aulicu dela 15 Octombre 1791 Nr. 5803 s'a ordonatu cu privire la intrebuintiarea averei din cestiune ca: Residui proventus ad erigendas scholas et ecclesias in locis sive saxonicis sive valachicis presertim talibus, qui proprios allodiales proventus exiguos vel nullos habent convertendi sunt;"

„II. Prin rescriptulu aulicu dela 14 Aprile 1798 s'a impusu Comitelui sasescu de pre acelu tempu, ca sum'a de 500 fl. m. c., ce universitatea natiunala a votat'o lui Fridericu Rosenfeld pentru edarea opereloru: „De initiis Saxonum" si „Despre esclusivulu dreptu civilu si de proprietate alu sasiloru", se se restitue casseloru nationali (rescriptulu comitialu dela 25 Maiu 1798).

„III. In fine prin rescriptulu dela 29 Iuniu 1808 nr. 6294 cancelari'a aulica a preliminatu 50,000 fl. m. c. din cas'a natiunala, cá stipendii pentru tineri studenti din fundulu regiu, fara diferintia de confessiune, cari stipendii inse, prin omin6s'a donatiune dela 22 Augustu 1850 s'au sistatu si s'au destinatu spre scopuri esclusivu confesiunale sasesci, prin ce s'a facutu o nedreptate strigatória la ceriu. —

„Din cele espuse mai susu, se vede apriatu cumca guvernulu nu numai din vechime a fostu indreptatitu a esercitá pre langa dreptulu seu de suprainspectiune inca si o influintia asupr'a intrebuintiarei averei din cestiune, ci elu este indreptatitu, ba chiaru obligatu a eserce si acum'a acésta iuriurintia. —

„Sabiiu in 10 Decembre 1874.

Macelariu, Bolog'a, Tipeiu, Deacu, Dr. Tincu, Dr. Pecurariu, Nagy, Orbonasiu, Claudiu Vladu.

(Va urmá.)

A. Jugu 27 Fauru 1875.

... Ti-asi fi sierbitu mai voiosu totu cu asta ocasiune si cu nontati imbucuratórie; inse ne avendu parte de atari, — afiati, ca ne atenge fórte neplacutu impregiurarea datata din constitutionalismulu millenariu „alu carui jugu din seculi cá vitele lu portamu."

Lasu adeca, ca in constitutionalismulu de facia tieranii fosti urbarialisti mai anevoia meruiescu locurile rapite dela ei; dér' apoi si cate pucine meruiescu, acele nu li se dau in „natura," ci remanu totu in posessiunea buniloru domni, ca-ce tieranii meruitori suntu avisati si indireptati a se insinuá pentru desdaunare din fondulu desarcinarei pamentului; ér' déca domnii castiga si meruiescu pre fostii tierani, ei atunci capeta in natura; ma! cate unadata si une-ori li se mai adauge si folosulu ce au de alu pretende dela tierani dupa loculu meritu. —

Lume intórsa si injuriósa pentru tierani, adeveratulu poporu alu tierei!

Decatu una atare constitutiune millenaria, reintregita de atate ori spre daun'a poporului, si in favórea celoru cu pielea de cane, mai bene de una mille ori unu despotismu dreptu mai partenitoriu poporului tieranu; cumu fù si celu dela a. 1780—90 sub nemoritoriulu Iosifu II, care absolutismu redede poporului tieranu libertatea personale; si precum si celu dela 1850—60, carele restitui si redede poporului una parte din locurile rapite, de cari fura despoiati sub constitutionalismula celu millenariu, asia catu cu totu dereptulu se póte dice si constatare, cumca acele dóue restempuri si perióde de absolutismu mai multu bene fecera poporului, decatu constitutiunea millenaria, carea la casinatu atata injuria si atate plage neci pana asta-di revindecate!

Apoi se mai adaugemu: ca facia cu nóu'a lege electorale cea atatu de nepartinitória, privilegiulu pielei de cane apare cá una benefacere pentru dereptulu de alegatoriu; pentrucа comune intregi, afara „de cate unu nemesiu de una casa si cersitoriu de siése," s. afara de dupa fumuri, n'ar' avere neci unu alegatoriu; si apoi cum se nu fia tidr'a, intielegu maioritatea locuitoriloru, representata minunatu in constitutiune, in persónele deputatiloru alegundi, pre temeiulu si privilegiulu pielei de cane; si prin urmare cum potu se fia acesti deputati alegundi tipulu si espressiunea cea adeverata a maioritatei locuitoriloru?!

Remane numai, cá romanii inca se faca pressiunea ceruta, cá se nu lipséca din nece una representatiune a tierei dupa dreptulu cuviniu maioritatii sale si sarcineloru ce le pórta pentru statu.

Ci una-data constatatu adeverulu, la una parte cu gluma; si chiaru pentru aceea repetiescu: cum ca restempurile si perióadele cele dóue mai susu atense de absolutismu fura partile lucide" in viéti'a poporului tieranu, carele a mai resuflatu intr'acele restempuri; si neci una mirare, déca mai audi din gur'a poporului oftarea si dorirea de „officiali nemtiesci" din tempulu absolutismului, cu cuventu, ca ar' fi umani si mai drepti, decatu cei constitutionali, intre cari cá dusmani si nationalitatii romane, mai ca n'are neci o incredere.

Apoi de cate unu officialu constitutionale, „tiranutiu," cum fù bunaóra semi-nebunulu de R., nu mai atengu nemica, cá se nu mai redesceptu resemtiulu ómeniloru, si blastemulu acelor'a asupra-i!

(Necrologu). Dorere si ér' dorere! Zelosulu professoru la gimnasiulu din Blasiu Iosifu S. Vasilco in urm'a unui morbu greu de 5 dile a incetatu din viatia in 1 Martiu la 7 óre sér'a, in etate abea de 28 ani. Mórtea acestui barbatu de unu caracteru solidu a causatu o mare intristare in animele cele slabite de betranetie ale prea dulciloru sei parenti; tiner'a s'a socia Cecili'a Vasilco nascuta Grama, maritata numai de 4 luni, e strunciata de o durere sfasietória de anima; Onoratulu corpu professorale plange pre defunctulu, prin acarui disparere a perdutu unu colegu solidu si cu destula eruditiune, dela care potea asceptá cu tempu cá se fia fal'a gimnasiului din locu; in urma -lu plangu studentii gimnasiului si cu totu dreptulu, ca-ce au perdutu pe unulu din cei mai buni ai sei. Osementeloru repausatului se va dá ultim'a onóre de petrecere in 3 Martiu dupa amédia-di. Dormi in pace umbra aléa! Osementele-ti diaca in liniscea mormentului, ca-ce sufletu-ti nobilu inaintéza la cas'a eternitatii! —

Se damu si noi teologii tributulu din urma umbrei mortului, versandu o lacrima pe mormentulu acelui, care odinióra ne-a fostu la o parte din noi capu si conducatoriu, dicundu-i: „Se-i fia tierin'a usióra, somnulu linu si memori'a eterna!"

Unu teol. tertianitu.

Noutati diverse.

Inscientiare bibliogr. Dupa ce la opurile publicate cu ocasiunea mai de aprópe: cuventari funebrali unu tomu si cuventari bisericesci acomodate pentru orce tempu, tomulu I, editiunea II corectata si amplificata — s'au insinuatu prenumeranti de ajunsu spre a se poté tiparí, — vinu cu reverintia a face cunoscutu domniloru prenumeranti, ca tiparirea successiva a acestor'a s'a inceputu inca cu 1-a Februariu a. c.

La espress'a dorintia a moioritatii prenumerantiloru s'au pusu mai antaiu sub pressa cuventarile funebrali, si se voru poté espedá in Aprilie totororu dd. prenumeranti. Dupa acestea va urmá neintrerupta editiunea II a tomului I.

Gheri'a in 2 Martiu 1875.

Ioane P. Papiu,
preutu la instit. corect.

P. S. Celelalte diurnale romane suntu rogate a reproduce acésta inscientiare in colónele sale.

— Dintre exministrii maghiari numai Bittó si Pauler primira marea cruce a ordinului Leopoldinu, cá semnu de deosebita distinctiune. — „Közérdek" scrie, cumca retragerea lui Pauler dela ministeriulu de justitia a facutu rea impressiune asupra partitei deachiane. Pauler a fostu celu mai vechiu intre ministri. Elu intrá in ministeriu inca pre tempulu, candu Andrássy erá ministru-presiedinte. Cinci ministerie s'au schimbatu de atunci incóce si dinsulu singuru a trecutu din unulu in altulu. Sub densulu s'au facutu cele mai mari reforme pre terrenulu justitiariu.

Nr. 53/1875. 1—3

Concursu.

In comitatulu Cosocnei in cerculu Ormenisiului de campia postulu de notariu cercuale alu Budatelecului fiendu in vacantia, — spre implerea acelui postu se deschide concursu pre langa urmatoriulu salariu anuale, adeca: 400 fl. v. a., 60 fl. pentru quartiru, 20 fl. pentru cancellaria, 20 fl. bani de calatorii si pre langa tienerea unui portatoriu de epistole officiali.

De notariatulu cerc. alu Budatelecului se tienu comunele Ciagsioru, Ciagulu mare si Chiciadulu de campia, fiitoriulu notariu va locui in centru, adeca in comun'a Budatelecu. —

Concurentii se provóca, cá, in urm'a articlului de lege XVIII §§ 74 si 83 din 1871 facundu-si suplicele, se si le tramita la suscrisulu jude procesuale pana in **31 Martisioru** alu anului curente.

Ormenisiulu de campia 26 Februariu 1875.

Dela officiulu proces. alu Ormenisiului de campia.

Iosifu Stupineanu,
jude procesualu.

Pretiurile piacei

in 5 Marte 1875.

Mesura	Specia fructeloru		Pretiulu fl.	Pretiulu cr.
Metreta austriaca-40 cope	Grau	fruntea	4	28
		midiuloc'u	4	6
		de diosu	3	60
	Mestecatu		3	48
	Secara	fromósa	2	86
		de midiuloc'u	2	74
	Ordiulu	frumosu	2	54
		de midiuloc'u	2	40
	Ovesulu	frumosu	1	46
		de midiuloc'u	1	40
	Porumbulu		3	34
	Meiu		4	74
	Hrisca		—	—
	Maserea		4	80
	Lintea		7	34
	Fasceolea		5	80
	Sementia de inu		7	34
	Cartofi		—	88
Punu	Carne de vita		—	18
	„ de rimatoriu		—	24
	„ de berbece		—	—
Ceale-ariu	Sen de vita prospetu		20	—
	„ „ „ topitu		—	—

Cursurile

la bursa in 5 Martiu 1875 stá asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 24½	cr. v. a
Napoleoni	—	—	8 „ 90	„ „
Augsburg	—	—	105 „ 20	„ „
Londonu	—	—	111 „ 40	„ „
Imprumutulu nationalu		—	75 „ 90	„ „
Obligatiile metallice vechi de 5%			71 „ 50	„ „
Obligatiunile rurale ungare			79 „ —	„ „
„ „ temesiane			77 „ 25	„ „
„ „ transilvane			77 „ —	„ „
„ „ croato-slav.			80 „ —	„ „
Actiunile bancei	—	—	961 „ —	„ „
„ creditului	—	—	218 „ 25	„ „

Redactoru respundietoriu
IACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tiparitulu lui
IOANE GÖTT si fiiu HENRICU.